

Lucie Koubová, *Letovisko Božkov. Příspěvek ke studiu proměn příměstské krajiny v době industrializace*. Praha, FHS UK 2015, 94 s.

Oponentský posudek

diplomové práce zpracované na katedře sociální a kulturní ekologie
Fakulty humanitních studií UK v Praze.

Diplomová práce Lucie Koubové mapuje z celé řady nejrůznějších aspektů proměnu Božkova – nevelké vsi cca 30 km jihovýchodně od Prahy – z výlučně zemědělsky orientované lokality v místo s převažujícím podílem rekreačních staveb. Celý složitý proces sleduje v chronologickém záběru od konce 19. století až do druhé poloviny 40. let století následujícího, přičemž chronologické těžiště těchto změn (a logicky i posuzované práce) spadá do druhého desetiletí existence tzv. první republiky, tj. především do 30. let 20. století.

Svou práci autorka rozčlenila do dvou rozdílných, nicméně v celkovém kontextu vzájemně se doplňujících celků. V prvním, označeném jako teoretická část, se pokouší – především na základě studia odborné literatury – nastínit a shrnout hlavní vývojové fenomény, v jejichž rámci pojednávávané téma sleduje. Tedy např. postup industrializačního procesu v našich zemích, nárůst rekreačních a volnočasových aktivit jednak v 19., jednak v první polovině 20. století, postupné formování zvláštních sídlištních útvarů, tzv. villegiatur a v poslední části – možná poněkud neorganicky (tedy jako součást „teoretické“ části), nicméně metodicky poměrně vhodně (jako komparační materiál k výsledkům své vlastní badatelské práce, jejíž prezentace následuje v druhé části) – sumarizuje závěry obdobného výzkumu, uskutečněného nedávno školitelem diplomantky v rekreační lokalitě Hradištko nad soutokem Vltavy a Sázavy.

Druhou, mnohem obsáhlejší část své práce označila autorka jako empirickou. V ní přináší výsledky svého vlastního výzkumu a právě zde se nachází vlastní badatelský přínos diplomantky. V několika krátkých vstupních pasážích stručně charakterizuje přírodní a geografické podmínky zkoumané lokality, krátce se zmiňuje o starší historii Božkova a jeho okolí a poté se již plně věnuje vlastnímu výzkumu. Popisuje „objevování“ Božkova Pražany a postupný vznik sídelního celku s natolik převažujícími rekreačními rysy, že mu autorka – možná s jistou mírou voluntarizační nadsázky – přisoudila charakter „letoviska“. V následujících podrobných subkapitolách pak sleduje vývoj zástavby na Božkově v hlavním sledovaném období, tj. mezi lety 1927 a 1942, dále fenomén letních bytů a letních hostů (z logicko-historického hlediska možná mohla být tato kapitola předřazena stavebnímu vývoji), pokouší se o bližší sociální charakteristiku návštěvníků (a posléze stavebníků a

letních rezidentů) Božkova, a to jak sociálně-profesní, tak i sociálně-geografickou. Dále si všímá zpětného vlivu zvýšeného rekreačního zájmu o zkoumanou lokalitu na místní podnikání, zejména podíl stavebních firem z blízkého okolí na vzniklém stavebním boomu (jinak se téměř 80 nově postavených budov v dané lokalitě v průběhu jednoho desetiletí asi nazvat nedá), zabývá se stručně vývojem místního okrašlovacího spolku a poslední kapitola druhé části pak tvoří vzájemné srovnání zjištěných skutečností (tj. faktů týkajících se vývoje lokality Božkov) se závěry výzkumu provedeného v relativně obdobné lokalitě Hradištko.

V závěru práce pak diplomantka stručně shrnuje dosažené výsledky. Verifikuje (resp. konkretizuje) jednotlivé části své pracovní hypotézy, kterou ve čtyřech bodech formulovala již v úvodu své práce (str. 8, kap. Předmět a cíle). Specifikován je zde pozitivní vliv objektivně existujících (např. přírodních a dopravních) podmínek pro rozvoj rekreačních aktivit a objektů ve sledované lokalitě, dále zásadní proměna charakteru dané osady v průběhu především 30. let. Další v zásadě potvrzenou tezí je skutečnost, že liberálně-demokratický ráz meziválečného Československa nivelizoval výraznější sociální rozdíly ve výstavbě rekreačních objektů, resp. v jejich prostorovém rozmístění. A nakonec diplomantka prokázala platnost i své poslední pracovní teze, a sice že rekreační aktivity především Pražanů významně přispěly k prosperitě celé řady místních podnikatelů – především stavebních – z blízkého i vzdálenějšího okolí Božkova.

Diplomantka L. Koubová se úkolu, vyjádřeného v zadání příslušné práce, zhostila více než dobře. Při jeho zpracování využila celé řady historických, statistických i kartografických metod, které tvůrčím způsobem aplikovala na shromážděný faktografický materiál. Ten získávala postupně z pečlivého využití dostupné literatury, dále z široce pojatého archivního výzkumu i z vlastní autopsie ve zkoumané lokalitě. „Objektivní“ fakta diplomanta doplnila i některými subjektivními výpověďmi získanými metodami orální historie.

Pokud jde o obsahovou stránku posuzovaného textu, je diplomová práce L. Koubové skutečně kvalitním příspěvkem ke zkoumání konkrétních projevů modernizačního procesu v našich zemích, zejména pak v rozvoji volnočasových a rekreačních aktivit obyvatelstva. Současně s tím je též důležitou ilustrací zcela zásadní proměny funkce a využití krajiny v relativně dobře dostupných oblastech nedaleko velkých měst. Díky svým zcela konkrétním závěrům může sloužit jako velmi dobrý srovnávací materiál pro analogicky orientovaný výzkum dalších podobných (anebo i částečně odlišných) rekreačních středisek jak ve středočeském („přípražském“) regionu, tak i v okolí jiných velkých měst s významným průmyslovým či ekonomickým potenciálem (např. Brna, Plzeň, méně pak Ostravy či některých severočeských měst).

Z formálního hlediska je práce L. Koubové rovněž na velmi dobré úrovni. Má odpovídající strukturu s krátkým abstraktem i obsáhlejším úvodem, jasně formulovanými vstupními premisami i shrnujícím závěrem. Součástí práce je relevantní, většinou v poznámkách pod čarou uváděný vědecký aparát, který je pak ještě shrnut v závěrečných seznamech použité literatury, pramenů, obrázků a tabulek. Text práce vhodně oživují obrazové přílohy, ať již kartografické povahy (mapy reprodukční a především rekonstrukční), dále ukázky plánů realizovaných staveb či jiné obrazové materiály. Z jazykového hlediska má práce velmi dobrou úroveň, občas se vyskytující drobné nedostatky v oblasti interpunkce nesnižují její celkovou kvalitu.

Úkolem oponenta je ovšem poukázat i na případné nedostatky, eventuálně naznačit další možnosti posuzované práce. Zdůrazňuji, že následující připomínky v drtivé většině nejsou zásadního rázu a následující odstavec tak má spíše charakter doporučení, rozhodně ne principiálních výhrad či výtek.

Jak již jsem výše v textu naznačil, označení Božkova za „letovisko“ osobně považuji za možná poněkud nadnesené. To ovšem neplatí o sousedních Mnichovicích, které všechny atributy letoviska splňují. Vůbec by bylo asi třeba v dalším pokračování práce posílit ohled právě na vývoj sousedících Mnichovic, neboť Božkov se – dle mého názoru – vyvíjel jako periferní oblast zmíněné významnější lokality. V textu práce, zejména v její tzv. teoretické části, se občas vyskytují některé formulační nepřesnosti a historicko-logické „zkratky“. To ovšem bývá v textech, pokoušejících se o zhuštěný a koncisní výklad některého složitého jevu, dosti běžné. Na str. 12 není zcela přesně popsána Puršova „tříetapová“ („třírevoluční“) koncepce. Již jsem zmínil, že z jazykového hlediska by zasluhovala revizi někdy ne zcela přesná interpunkce. Rovněž formulačně se tu a tam ještě vyskytují rezervy (např. často používaný spíše hovorový výraz „Taubnerovic mlýn“ by asi bylo třeba obměnit do spisovnější podoby, na str. 87 se na třech po sobě jdoucích řádkách opakuje výraz „obvykle“, atp.). V poznámkách bych asi doporučil hojněji využívat zkrácených citací (při opakování zdroje). Pokud autorka u citovaných publikací uvádí IBSN a dělá za tímto údajem tečku, pak následující odkaz na konkrétní stránky by měl – dle mého soudu – začínat velkým písmenem. U obrázku 32 by asi – pro lepší přehled – měla být uvedena legenda pražských čtvrtí, odkaz na webové stránky v tomto případě nepovažuji za dostatečně informativní (ostatně – některé zobrazené terče asi nejsou zaneseny v souladu s textem). Při kartografické rekonstrukci etap stavebního vývoje Božkova by se autorka mohla klidně odvážit větší generalizace i v příslušné rekonstrukční mapě (obr. 34) a neomezovat se pouze na verbální popis (str. 84 a násl.). Při vzájemném srovnání rekreačních staveb v Hradištku a Božkově by vzájemná

podobnost kvalitativní struktury možná ještě více vynikla při použití grafu. Z hlediska proměn krajiny by možná stálo za to srovnat (alespoň kartograficky, když již ne statisticky) původní zemědělskou strukturu Božkovského katastru (velký podíl polí a luk) s konečným stavem (vzrůst podílu zahrad a stavebních parcel). Při případném dalším pokračování výzkumu bych naléhavě doporučoval co nejdříve využít metod orální historie – čas posledních přímých svědků se každým měsícem krátí. Řadu dalších drobných připomínek, nápadů a doporučení autorce ostatně mohu zmínit také ústně při obhajobě zmíněné diplomové práce.

Bez ohledu na právě vyřčené drobnosti by si výzkumná práce L. Koubové zasloužila dalšího pokračování, a to jak ve formě zpřesnění a doladění některých detailů stávající práce, tak dalšího (ať již časového nebo prostorového) rozšíření objektu jejího studia. Výhledově je určitě možné uvažovat i o nějaké formě odborné prezentace před vědeckou veřejností a eventuálně i o publikačním výstupu.

Celkové hodnocení

Jak již bylo naznačeno v předchozím textu posudku, celkově považuji diplomovou práci L. Koubové „*Letovisko Božkov. Příspěvek ke studiu proměn příměstské krajiny v době industrializace*“ za velmi dobrou a v každém případě ji **doporučuji** k obhajobě. Věřím, že ve svém ústním projevu při obhajobě se diplomantka vyjádří i k některým mým výše naznačeným poznámkám a doporučením.

Při samotném hodnocení její práce navrhuji v každém případě stupeň **výborně**.

Podle úrovně jejího verbálního projevu při obhajobě dané diplomové práce pak budu definitivně specifikovat její bodové ohodnocení. Mnou navrhované rozmezí je **17–19 bodů**.

V Praze dne: 19. 8. 2015

PhDr. Jan Hájek, CSc.